

Смер: Васпитач у предшколским установама

Трећа година

Предмет: Методика развоја говора

КАКО ДЕЦА СЛАЖУ СТИХОВЕ

(Одушевљавање римом)

Према схватању детета многе речи живе у паровима. Свака реч има двојника, који најчешће представља њену антитезу. Упознавши неку реч, дете већ у трећој години почиње да тражи ону другу реч која је с првом везана по контрасту или по аналогiji. Притом су, наравно, могуће и овакве погрешке: - Јуче је време било свеже. - А зар је данас кувано? - Ово је стајаћа вода. - А где је лежећа? - То су подмишке (руски мишка - миш), а где су подмачке? У овим случајевима деца не налазе ону антитезу која им је потребна, али је класификација речи по контрасту сама по себи изузетно плодотворна за потпуније савладавање говора. Парови речи представљају за дете не само двојнике по смислу, већ и у већини случајева и по звучности. Испричај ми почетак, а крајетак не треба. Ти си глув, а ја сам чув. Шта си ми донела: играчку или једачку? Ти ћеш бити купац, а ја продац. Не продац, већ продавац. Па добро, ја ћу бити продавац, а ти купавац. Ти си висока, а ја низока. У извесним случајевима то је својствено и одраслима: малчић-палчић, тандара-мандара, шиге-миге, хокус-покус... Деца, међутим, теже оваквим "двокрилим" речима много више од одраслих. Свака рима је посебна радост за дете. Кад му случајно дође у разговору, оно се игра њоме и понавља је више пута. Прихватање стиха Тежња за римовањем гласова постоји код сваког детета од друге до пете. Сва деца се са заносом предају дугим играма гласовног слагања речи. Овако се трогодишња Гаља игра са мамом: Г: Мама, кажи Гаљунчик. М: Галунчик. Г: Мамунчик. М: Галуха. Г: Мамуха. М: Галушка. Г: Мамушка. М. Галубуха. Г: Мамулуха... Прихватање речи сличног гласовног склопа обично се јавља у дијалогу, али доста често дете само ужива у рими (монолошки говор): Томе, Томе, Томе Једем кашу с млекоме, Томи, Томи, Томи Јешћу кашу с млекуми (дете од три године) Аља

Ваља Даља Маља... (дете од 18 месеци) Кунда, мунда, карамунда, Дунда, бунда, парамун (дете од две године) Мало дете је због саме природе тепања предодређено и такорећи принуђено на стихотворство. Већ реч мама, по симетричном распореду гласова, прототип је риме. И већина дечјих речи настала је по истом принципу: бо-бо, та-та, да-да, ба-ба, на-на, ту-ту, па-па. Све оне имају дводелни склоп, други део је поновљени први. Ове гласовне спојеве одрасли су узели из дечјег тепања и давши им смисао, поново их вратили деци. У почетку, међутим, они су за свако дете били само гласови, чије бескрајно понављање пружа чисту радост. Занимљиво је да у оваквим вежбама преовлађује женска рима (двосложно подударане). Та и ма Ембрион осмишљене риме је нераздвојни пар бебиних речи та и ма. Тата и мама су за дете прототип свих дуализама и сваке симетрије. Пре него што дете сазна за дан и ноћ, ватру и воду, бело и црно, горе и доле, живот и смрт, оно види да је свет подељен на маму и тату. Двогодишњи Јурик, кад жели да се попне на кауч, мами се обраћа с молбом: Мамице, мамози; а кад се обраћа оцу: Татице, татози. Дете сматра да ако је ма саставни део неке речи, мора постојати и реч која садржи та (маћеха - таћеха, мамут - татут). Први стихови Тешко да постоји дете чији би језички развој у раном периоду прошао без стихова: Ја сам већи од тебе, а ти мања од бебе! Дајте, дајте за мене, кро-ом-пи-ров пи-и-ре! Ја сам пуноглавић, ово је мој репић. У доба од друге до пете, стихови код деце увек настају за време њиховог скакања и поскакивања и увек се узвикују више пута. Чим престане скакање, престане и стиховање. Како лети високо! Ој, ој, ој! Како лети високо! Ој, ој, ој! Како лети високо! Ој, ој, ој!... Дечје слагање песмица је знак вишка енергије код играча. То је исто као превртање или махање. Тужно, слабуњаво или спавано дете од две до пет година неће испевати ниједан стих. Да би постало песник, дете мора да осети оно што називамо "луда радост". Настали у заносу игре, ови стихови су често без смисла: Умањау, умањау! Умањау, умањау! Ендендине, бететон! Ендендине бететон! Горбонове реткос! Горбонове реткос! Често се дешава да дечји стихови у почетку имају сасвим јасан смисао, али се после, под утицајем игре, тај смисао постепено губи. Једном се под прозором моје викендице појавио дечак и показујући ми неку тршчицу, усхићено повикао: Еку пику ђађа дал! Еку пику ђађа дал! (Какво је копље ујак дао!) Његово узбуђење је расло и који минут касније та песма је звучала овако: Екикики диди да! Екикики диди да! У први моменат погрешно сам протумачио да је дете

ослободило своју песму од смисла као од сувишног терета, али су ме каснија истраживања уверила да код деце не постоји намерна тежња ка бесмислицама (напротив, деца настоје да по сваку цену осмисле сваку реч коју чују - вазелин претварају у мазелин). У конкретном случају, дете није песму ослободило смисла, већ гласова који су били тешки за изговор. Изговорити екикики је лакше од еку пику јер се исти самогласници смењују са истим сугласницима. Ритам стиха је и у другој варијанти остао исти. Међутим, не може се прећутати чињеница да деца уживају само у звуцима и опијају се стиховима као музиком, не улазећи у њихов смисао. Ову склоност мале деце у потпуности задовољавају дечје песме у руском, српском, чешком, енглеском... фолклору: Једноголо двоголо троголо чеврголо пегма шегма сегма огма дивирога дисирога. Екикике имају друштвени карактер. Деца у групу брзо прихватају ритмички складан спој гласова и тако лично стваралаштво детета постаје хорско, колективно. У колективне песме спадају и ругалице. Њихова најважнија карактеристика је гласовно варирање прве речи и понављања која говоре о узбуђењу оних који их изговарају. Феђа бређа пао на леђа... Цига-мига мачку дига... Николица пеца уловио зеца, мајка му се хвали: Мој Никола мали. Петар, Петар кокошар, тера коке на пазар, Сваком по ребарце, а Петру жуманце. Како деца расту, екикике нестају из њихове поезије и она постепено усвајају нове облике стиха, који нису повезани са радошћу и екстатичним плесањем. У шестој, или најчешће у седмој години, деца напуштају експресивне усклике и постепено прелазе на литерарни стих. Нове песме понекад носе узбуђење и занос екикика, дуже су и често неправилног ритма (је говор више није везан за покрет. Неки људи имају потребу за млеком, али риби то не треба. Она плива реком. До пете године дете је истовремено било и песник, и певач, и играч, а у каснијем периоду песме не настају спонтано и није чудо што у њима недостаје одређена мелодија или организација. Правилним ритмом деца овладавају тек у десетој години и касније.

ЕКИКИКЕ И НЕЕКИКИКЕ Екикике су импровизације на лицу места, изазване радошћу; То су мање песме а више мелодични усклици или извикивалице; Не састављају се унапред, већ се рађају у процесу скакања - плесања; Њихов ритам је трохеј; Никад нису дуже од двостиха; Извикују се по неколико пута; Заразне су за другу децу. Дечје песме које нису испеване

на овај начин јављају се око четврте године одликују се сликовитошћу. Сваки стих представља једну слику. Отварајте капије, Сунце се пење на небо! Било је суво, сад је мокро - Оља је направила пипи. Посебну категорију песама чине монолози које изговарају осамљена деца, занета неком дугом игром. Ти монолози понекад трају више од сата и да садрже до хиљаду стихова: ...Тако војници! Лези! Пали! Бум! Брзо сунце брзо је зашло, Црвено сунце брзо је зашло, Иду у тамну ноћ, Црвеноармејци иду, Црвена армија је већ близу, Црвеноармејци иду, иду. Однекуд меци брзо долећу. Лете меци далеко, а они не виде. Нешто на небу брзо лети. Паљба осветљава, Лете авиони, и брзо су стигли црвеноармејци... Улога одраслих у раном стихотворству деце није мала. Своје прве песничке утиске дете прима још као одојче, кад му мајка пева успаванке и друге песме. У контакту са дететом, мајке, које никада нису писале стихове, бивају захваћене изненадним усхићењем, који се излива у стих: Буцики, муцики, дуцики, руцики, пуцики, бум! Куцењки ви, таракуцењки, пуцењки ви, марабу! Ритам ових буцика био је диктиран низом покрета који су се понављали. Непрестано гледајући у дете, мајка се удаљава и приближава, док се дете зацењује од смеха. Сваку мајку захвата оваква изненадна потреба за ритмичким, стихованим изливима, кад осети велики прилив нежности, нарочито у тренуцима када остаје сама са дететом. Сваком детету, док још није знало да говори и хода, мајка је усадила стихотворне навике и осећање за ритам. Правила за дечје песнике Учити од народа - учити од деце. То не подразумева имитацију, већ коришћење метода уметничког и педагошког приступ детету који су резултат хиљадугодишњег искуства. Сlikовитост и делотворност. Песме за децу морају бити сликовите (оне песме које сликар не може да илуструје потпуно су неприкладне за узраст од друге до пете. Онај који пише за децу мора мислити у сликама. Сlike треба брзо да се смењују, а сликовитост језика мора бити и песничка сликовитост (песник-сликар мора бити и песник-певач). Музика. У песмама за децу треба да је наглашена музикалност песничког говора (доминација вокала, одсуство тешко изговорљивих сугласничких скупова). Риме - структура песме. Риме у песми за децу треба да су постављене на најмањем растојању. Речи које се римују треба да буду носиоци смисла целе фразе. Сваки стих мора имати свој сопствени живот, мора бити једна реченична целина (у екикикама је сваки стих једна реченица). Неприхватање епитета - ритмика. Не претрпавати песме придевима (у песмама које су створила мала деца скоро никад нема

епитета). Мало дете истински узбуђује само радња, само брзо ређање догађаја - зато што више глагола, што мање придева. Основни ритам у песми мора бити трохеј. Играње стиховима. Песма за децу треба да има облик игре. Ко не уме да се игра са децом, не треба да пише за њих. Последња правила. Песме за децу треба писати на посебан начин. Не уме сваки, чак и даровити, песник да пише за децу. То не значи да песник за децу, угађајући потребама мале деце, треба да занемари захтеве поезије. Литерарне вредности песама за децу морају се процењивати истим критеријумима којима се процењују све друге песме. Поезија за најмлађе треба и за одрасле да буде поезија. Песник за децу не треба себе да прилагођава детету, колико дете треба да прилагођава себи, својим осећањима и мислима.

(Из: Корнеј Чуковски, Од друге до пете)